

Povijesna veličina Ferde Šišića

Državni arhiv u Zagrebu (DAZG) bio je uzoran domaćin i organizator stručnoga okruglog stola *Ferdo Šišić i njegova knjižnica u Državnom arhivu u Zagrebu*, održana 15. travnja, posvećena velikanu naše historiografije, sveučilišnom profesoru, akademiku i javnom djelatniku Ferdi Šišiću (1869–1940). Skup je bio podijeljen u dva tematska bloka, historiografski i arhivistički. U prvom su dijelu trojica profesora s Odsjeka za povijest zagrebačkog Filozofskog fakulteta – Damir Agičić, Tomislav Galović i Željko Holjevac – govorili o Šišićevu životu i radu te doprinosu hrvatskoj povijesnoj znanosti; a potom je troje arhivista – Radoslav Zaradić iz DAZG-a, Marinko Vuković iz Arhiva HAZU-a te Ivana Kuhar iz Hrvatskoga državnog arhiva (HDA) – izlagalo o bogatoj Šišićevoj ostavštini koja se čuva na nekoliko lokacija, među ostalim u arhivima u kojima su referenti zaposleni.

Nakon pozdravnog govora ravnateljice DAZG-a Živane Hedžbeli, uvodno izlaganje održao je Damir Agičić, ujedno moderator skupa, ponudivši kratak pregled Šišićeva životopisa, osvrnuvši se na njegovo obrazovanje, prosvjetnu, znanstvenu i istraživačku karijeru koja je imala širi međunarodni odjek. Oslanjanjem na tekst don Mihe Barade, Šišićeva učenika i profesora na Bogoslovnom i Filozofskom fakultetu, izlaganje je dobilo dozu familijarnosti posredstvom nekoliko informacija o „privatnom“ Šišiću – Barada ga je opisao kao veseljaka, jednostavna, topla, srdačna i dobrohotna obiteljskog čovjeka, vrsna predavača i neumorna radnika, iznimno popularna među studentima, znanstvenika koji je bodrio argumentirane kritike na račun vlastita opusa te isticao i danas aktualnu devizu da nitko nema monopol na povijesnu istinu. Agičić je referat otpočeo apostrofiranjem nekrologa u kojima je Šišić nazivan „hrvatskim povjesničarom stoljeća“ i „nestorom hrvatske historiografije“, a gotovo poetičnim trenucima neposredno uoči njegove smrti zaključio je izlaganje – Šišić je preminuo korigirajući *Povijest Hrvata*, a posljednje trenutke života proveo je u društvu supruge Milene.

Iako je Šišić, autor stotinjak djela (knjiga, rasprava i članaka) različitih tematika, bio jedan od prvih naših historiografa koji se bavio suvremenom poviješću, najznačajnije prinose dao je na polju medievistike. O tom aspektu njegova rada govorio je Tomislav Galović, koji je u uvodu istaknuo da postoji iznimno malen broj radova o Šišiću, kao i to da je simpozij u DAZG-u prvi skup posvećen upravo ovom „potpunom medievistu“ i erudicijsko-genetičkom povjesničaru. Izlagač je naglasio da značaj skupa potencira to što nije potaknut obljetničarskom prilikom. Najvažnijim segmentom cjelokupna Šišićeva opusa označio je ona djela koja se bave razdobljem ranoga srednjeg vijeka (do 12.

st), a kao krunu njegova rada i životno ostvarenje izdvojio je knjigu *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara* (1925). Ipak, pripomenuo je da to djelo sadrži neke krive postavke, npr. tezu o *Pacta Conventi* kao autentičnu spisnu (zapravo se radi o dokumentu iz 14. st). Izlagač se osvrnuo i na druge važne Šišićeve medievističke priloge (npr. studije *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba*, 1902; *Kralj Koloman i Hrvati godine 1102*, 1907), te njegov rad na kritičkom izdavanju izvora i diplomatske građe. Kao Šišićeve temeljne znanstvene postulate i odrednice njegova istraživačkog *creda*, Galović navodi: nužnost razlikovanja bitnog od nebitnog, težnju za istinoljubivošću i pravedošću te potrebu vođenja patriotskim, ali nipošto šovinističkim motivima. Na koncu izlaganja podcrtao je da Šišićeva opsežna rukopisna ostavština i neobjavljena građa još čeka na sustavno istraživanje i vrednovanje.

Referat Željka Holjevca bio je usmjeren na prikaz Šišićeva doprinosa hrvatskoj ranonovovjekovnoj povijesti, povijesti 19. stoljeća i suvremenoj povijesti. Iako primarno medievist, Šišić se uspješno ogledao i kao autor razmjerno brojnih priloga o raznovrsnim temama iz kasnijih povijesnih razdoblja: pisao je o izboru Ferdinanda Habsburga za hrvatskoga kralja, o Matiji Gupcu, uroti Zrinskog i Frankopana, o Franji Trenku i pandurima, ilirizmu, jugoslavenskoj ideji, Eugenu Kvaterniku itd.; bavio se pitanjem sjedinjenja hrvatskih zemalja, hrvatsko-mađarskim odnosima, riječkim pitanjem. Usto, marljivo je skupljao građu po arhivima širom Austro-Ugarske, kao i prilikom sudjelovanja u radu izaslanstva Kraljevstva SHS na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1919–20, gdje se posebno angažirao na problemu određivanja granice s Italijom. Za tisak je priredio hrvatske saborske spise za razdoblje 1526–1630, korespondenciju između Josipa Jurja Strossmayera i Franje Račkog, dokumente o postanku Kraljevstva SHS itd. Holjevac je izlaganje okončao ocjenom da je Šišićeva istraživačka i historio-grafska metodologija obilježena studioznom znanstvenim pristupom mnogobrojnim povijesnim problemima i fenomenima, premda, uslijed evolucije povijesne znanosti, takva metodologija danas nije jedina aktualna.

Arhivistički tematski blok otvoren je referatom inicijatora skupa, povjesničara i arhivista Radoslava Zaradića, koji je izlagao o povijesnoj i kulturnoj važnosti Šišićeve knjižnice. Naime, knjižnicu je 1945. za 1,6 milijuna dinara – izlagač je preračunao da bi ta cijena danas iznosila oko 2 milijuna kuna – od Šišićeve udovice otkupio Gradski narodni odbor grada Zagreba, a od 1947. ona se nalazi u DAZG-u. Knjižnica sadržava oko 16.000 svezaka knjiga i časopisa, od prvih izdanja ključnih djela naše ranonovovjekovne historiografije kao što su *Il Regno degli Slavi* Mavra Orbinija (1601) i *De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex* Ivana Lučića (1666), pa do kompletnih opusa renomiranih hrvatskih povjesničara poput Matije Mesića, Tadije Smičiklase ili Vjekoslava Klaića. Šišić je posjedovao i brojna djela inozemnih povjesničara, najviše mađarskih (okupljeno u zbirku *Hungarica*), ali i austrijskih, njemačkih, čeških, poljskih, srpskih, britanskih, francuskih, talijanskih itd, što implicira da je bio upoznat s najrecentnijim međunarodnim historiografskim strujanjima i spoznajama.

Marinko Vuković predstavio je bogat Šišićev osobni fond koji se čuva u Arhivu HAZU-a, a dijeli se na korespondenciju te rukopise s ostalim građivom. Korespondenciju čine pisma poslana od 828 različitih adresanata, manje ili više istaknutih osoba iz hrvatskog i europskog znanstvenog, kulturnog i političkog života (npr. Vatroslav Jagić, Jaroslav Šidak, Milan Rešetar, Vladimir Prelog), ali i pisma čiji su pošiljatelji bili „obični“ ljudi, koji su se također zanimali za povijesnu tematiku. Vuković je naglasio da se bogatiju korespondenciju može naći jedino u Strossmayerovoj ostavštini. Drugi dio Šišićeva fonda, okupljen u rukopise i ostalu građu, sadržava ukupno 765 predmeta (prosječno 50-ak listova po predmetu) obuhvaćajući prijepise dokumenata iz brojnih europskih arhiva, neobjavljene i nedovršene radove, bilješke za predavanja, novinske članke, diplome, odlikovanja, osobne dokumente itd. Šišićeva znanstvena širina zrcali se i u njegovoj neobjavljenoj ostavštini, također posvećenoj različitim povijesnim razdobljima i temama, npr. revolucionarnoj 1848. ili već spominjanu problemu razgraničenja. Građa koja se čuva u HAZU-u posebno je važna za povjesničare, a mnogo govori i o svakodnevici te znanstvenim i političkim kretanjima Šišićeva vremena, omogućujući bolje razumijevanje naše nacionalne povijesti i identiteta u prvoj polovici 20. st.

Ivana Kuhar održala je posljednje izlaganje, posvećeno Šišićevu osobnom fondu koji se čuva u HDA-u. Riječ je o jednoj arhivskoj kutiji u kojoj se nalazi građa različita karaktera: nacrti i bilješke za neobjavljene radove, crteži grbova, rukopisi, korespondencija, neki osobni dokumenti itd. Referentica je apostrofirala da se mnogo nepoznatih informacija o Šišiću može doznati iz 15-ak drugih arhivskih fondova, u kojima se nalazi građa koja upotpunjuje onu iz njegove kutije. Riječ je većinom o osobnim fondovima (npr. fondovi Izidora Kršnjavoga, Đure Šurmina, Augusta Cesarca i dr), ali i o fondovima upravnog karaktera. Oslonivši se na nekoliko različitih dokumenata iz svih spomenutih fondova (npr. na Šišićev personalni dosje koji je morao popuniti kao državni službenik), izlagačica je prezentirala neke manje poznate detalje iz Šišićeva osobnog života, kratko se dotaknuvši njegovih veza s političkim zbivanjima, ali i povijesti njegove knjižnice, koju je potkraj života namjeravao prodati.

Skup je završen sadržajnom raspravom tijekom koje su istaknuti još neki momenti vezani uz Šišića koje bi valjalo istražiti i prezentirati znanstvenoj i široj javnosti, napose njegova veza s politikom. Naime, Šišić je tijekom života bio ocrnjivan kao austrofil, mađaron i jugoslaven. Pa iako je evidentno da nije bio „nepoćudan“ kadar u vrijeme Austro-Ugarske (car je imenovao sveučilišne profesore) a niti za međuratne Jugoslavije (i dalje sveučilišni nastavnik; član delegacije Kraljevstva SHS na pariškoj Mirovnoj konferenciji), nakon smrti mu je čak i u nacionalističkom listu *Hrvatska straža* priznata znanstvena veličina i važnost. Usto, u raspravi je izneseno i nekoliko ideja o mogućim budućim projektima koji bi bili svojevrsan produžetak ovog skupa, npr. katalogiziranje obimne knjižne i časopisne građe iz Šišićeve knjižnice.

Kako smo doznali iz druženja s izlagačima, njihovi referati bit će objavljeni u nekoj od stručnih publikacija, a razmotrit će se i zamisao o održavanju novog skupa posvećena Šišiću, možda povodom 150. obljetnice njegova rođenja. Nadamo se da će te ideje

biti realizirane, a i da će se druge znanstvene i kulturne institucije ugledati u DAZG te priređivati slične događaje. Naime, prepuna stara čitaonica ustanove domaćina najbolji je dokaz da ovakve manifestacije pobuđuju zanimanje stručne javnosti i studenata povijesti. Tko zna, možda se baš među brojnim studentima koji su prisustvovali okruglom stolu kriju i budući istraživači Šišićeve ostavštine, posebice one neobjavljene.

Ivan Bačmaga

[objavljeno u: *Vijenac*, br. 578, 28. IV. 2016.]